

ORTADOĞU'DA GECEYARISINA 3 KALA

Aslıhan TÜMER*

Bundan altmış yıl önce kıyamet saatinin yaratılmasının nedeni, soğuk savaşın başlamış olmasıydı. Soğuk savaşın kronometresi olan "Kıyamet Saati", uzun yıllar boyunca Atomic Scientist Bulletin (Atom Bilimcileri Bülteni) tarafından kıyamete ne kadar yakın olduğumuzu göstermek için kullanıldı. Bu saat son 60 yıl içinde gece yarısına iki dakika ile onyedinci dakika kala arasında gidip geldi. Her yeni nükleer tehditle, 12'ye, yani kıyamete biraz daha yaklaştık. Soğuk Savaşın bitmesiyle birlikte yapılan her yeni silah kısıtlayıcı antlaşmayla da saat biraz daha geriye gitti. Soğuk Savaş sonunda, 1991'de, saat 12'ye 17 dakika kalayı gösteriyordu. 2006 Ocak ayında ise nükleer silahların yeniden gündeme gelmesi ve küresel ısınma nedeniyle iki dakika daha ileri alınan Kıyamet Saati şu anda 12'ye beş kalayı gösteriyor.

Peki Ortadoğu'da durum ne: Petrol paylaşımı yüzünden on yıllardır zaten savaşlardan sıyrılmayan Ortadoğu şimdi de Batı ülkelerinin nükleer teknoloji satma telaşı yüzünden gece yarısına çok daha yakın. Bugün Ortadoğu'daki hemen her ülke, nükleer enerji santrali kurmak istediğini, nükleer teknolojiye sahip olmak istediğini açıklıyor.

Aslında Ortadoğu'ya baktığımızda, bu sorunun yaklaştığını uzun süredir görüyor olmamız gerekirdi. Bölgede üç ülke bir süredir, nükleer güce sahip olma arzusu konusunda Ortadoğu ateşine benzin döküyor. Bunlar, 100'den fazla nükleer silahı olan İsrail, nükleer programı etrafında birçok tartışmanın yaşandığı İran ve bu denklemdeki önemi sıklıkla gözardı edilen Türkiye. Türkiye'de konuşlandırılmış olan ABD'ye ait doksan nükleer silah, soğuk savaş sonrasında ABD'nin tehdit algılamasındaki değişim nedeni ile açıkça Ortadoğu'ya yönelmiş durumda. Buna ek olarak Türkiye'nin nükleer enerji santrali kurma isteğini de dikkate almamız gerekiyor.

* Greenpeace

Türkiye'nin nükleer enerji planlarını açıklamasından sonra Ortadoğu'daki hemen her ülkenin nükleer enerji planlarına giriştiği, en azından niyetlendiği açıkça görülüyor. Bu yarış Ortadoğu'yu tehlikeli bir dönemece sürüklüyor. Halkının üçte birine elektrik bile dağıtamayan Yemen, pahalı nükleer teknolojiye sahip olmak istiyor.

Ortadoğu'nun gerçekten de nükleer enerjiye ihtiyacı var mı?

Tüm Ortadoğu ülkeleri ve Türkiye barışçıl amaçlarla nükleer teknolojiye sahip olmak istediklerini bildiriyor. Uluslararası baskılar neticesinde İran için bu konu ulusal bir gurur meselesi haline geldi. İsrail ve Türkiye ise ülkelerinde bulundurdukları nükleer silahları ne kabul ediyor ne de reddediyor.

İşin gerçeği, nükleer enerjinin, enerji piyasasının en pahalı su buharı üretme yöntemi olduğu. Bu nedenle, 30 yıldır Avrupa ve ABD'de 1978'ten bu yana –Finlandiya hariç- başarılı bir reaktör siparişi verilmedi. Nitekim, ABD senatosu da pahalı olduğu ve bütçeye büyük bir yük getireceği gerekçesiyle 2003 yılında ABD'de yeni reaktörler yapılmasına yönelik öneriyi reddetti ve gerekçe olarak da böyle bir yatırımın 2025 yılına kadar finansal iflas anlamına geleceğini belirtti.

Ancak, İran ve Suudi Arabistan gibi petrol zengini ülkeler bile enerji ihtiyacı gerekçesiyle nükleer teknolojiye sahip olmak istiyor. Hatta bunu bir yana bırakan, Ortadoğu günümüzde mevcut güneş enerjisi teknolojileriyle bile dünyanın güneş enerjisi potansiyeli açısından en şanslı bölgelerinden biri olarak kabul ediyor. Bugün güneş enerjisi dünyanın en hızlı büyüyen enerji sektörü. Yenilenebilir enerjiler kısa geçmişlerine rağmen %13'lük payıyla, 50 yıllık oturmuş bir teknoloji olarak kabul edilen nükleer enerjiye (sadece %6) oranla dünya birincil enerji ihtiyacını karşılamada daha ön sırada kabul görüyor. Bu durumda, Batı ülkeleri yenilenebilir enerjilere giderek daha çok yatırım yaparken, bu ülkelerin nükleer lobileri ve sanayicilerinin Ortadoğu'daki gerginliği fırsat bilerek "ileri teknoloji ve kalkınma" masallarıyla bölgede bir nükleer pazar oluşturmaya çalıştıkları söylenebilir.

İşler durumda nükleer santrallere sahip ülkelerin niyetlenmeleri durumunda kısa sürede nükleer silah sahibi olabildiklerini düşündüğümüzde, Ortadoğu'da nükleer santrallerin yaygınlaşmasının neden bir sorun olacağını görebiliriz.

Ortadoğu'yu bekleyen tehlikeler

Ortadoğu ülkeleri arasındaki gerginlik sürekli tırmanıyor, bu gerginliğe

2006 yılında bir de nükleer silah sahibi olma potansiyeline kavuşacak ülkeler eklenince, bölge daha güvensiz ve daha tehlikeli bir yer halini alacak. Bu ülkelerin nükleer bomba üretmekle gerçekten ilgilenmediğini ve nükleer enerji santralleri kurmak ile yetineceklerini varsaysak bile, bu santraller herhangi bir askeri ya da terörist saldırıya açık olacaktır. Lübnan'daki Ciyye petrol santrali Beyrut'a sadece 30 km uzaklıktaydı ve İsrail tarafından bombalandı. Bu santral nükleer enerji üretmek için kullanılıyor olsaydı ve bombalansaydı, muhtemel etkileri Lübnan'ın sınırlarını aşmış olacaktı. Gerçek şu ki, nükleer santraller merkezi biçimde tek bir noktadan hatırı sayılır miktarda elektrik ürettikleri için stratejik bir hedef haline gelirler. Ayrıca herhangi bir reaktörün patlaması halinde çevreye yayacağı radyoaktivite çok geniş bir bölgeyi ölümcül ölçüde etkileyecektir.

Nükleer santrallerin aynı zamanda kaza riskleri de bulunuyor ve bu riskler yıllar geçtikçe artıyor. İsrail'de nükleer silah üretiminde kullanılan Dimona araştırma reaktörü, santral yaşlandıkça daha da tehlikeli hale geliyor. Ayrıca nükleer yakıt ve atık taşımacılığının oluşturduğu kaza ve saldırı riskleri de söz konusu. Hepsinden ötesi bölgede bulunan (Türkiye'de ABD'ye ait ve İsrail'deki) nükleer silahların kullanılması halinde milyonlarca insanı yüzyıllar boyunca etkileyecek sonuçlar yaşanacaktır.

Nükleersiz Ortadoğu

Çözüm ise çok açık! Tüm bölgenin şüphelere ve gerginliğe yer bırakmayacak şekilde nükleer teknolojiye arındırılması. "Nükleer silahlardan arındırılmış Ortadoğu" 30 yılı aşkın bir süredir gerek Ortadoğu'da gerekse birçok uluslararası forumda önerilmiş ve desteklenmiş bir düşüncedir. İlk olarak İran'ın gündeme getirdiği bu düşünce daha sonra bölgedeki her ülke tarafından dile getirilmiştir. Mısır bu konunun liderliğini yapmaktayken, İsrail ve Türkiye de uluslararası alanda desteklerini belirtmişlerdir.

Bunca söze rağmen 30 yıldır bu yolda henüz somut bir adım atılmadı. Bu kısır döngüyü aşabiliriz. Bu sorunun gerçek çözümü Ortadoğu'da sadece nükleer silahlardan değil tamamen nükleerden arındırılmış bir bölgenin kurulması ile mümkün olacaktır.

Dünyanın çeşitli yerlerinde "nükleer silahlardan arındırılmış bölgeler" bulunmaktadır (Latin Amerika ve Güney Pasifik gibi). Bu tür bölgeler oluşturulurken, Birleşmiş Milletler çerçevesinde bir araya gelen bölge ülkeleri imzaladıkları anlaşma ile nükleer silah sahibi olmayacaklarını belirtirler. Aynı zamanda nükleer silah sahibi olan ülkeler de bu bölgeye yönelik nükleer silah kullanmayacakları-

na veya böyle bir tehditte bulunmayacaklarına dair güvence verirler.

Nükleersiz Bölgelerin bir diğer özelliği de, güvensizlik gibi siyasi sorunlara gerçek, barışçıl ve sürdürülebilir çözümler sunmalarıdır. Dünya üzerinde, gerilimin ve çatışmanın en yüksek olduğu bölgelerden biri olan Ortadoğu'da böyle bir bölgenin kurulması barış ve silahsızlanma yolunda önemli bir adım olacaktır.

Ortadoğu'da Enerji Devrimi

Sorunun diğer yüzünde ise enerji ihtiyacı bulunmaktadır. Tüm dünyada olduğu gibi Ortadoğu ve Türkiye'de de enerji ihtiyacı hızla artmaktadır. Ancak enerji ihtiyacını karşılamakta dünyada bugüne kadar tercih edilmiş olan fosil yakıtların ve nükleerin kullanılmasına devam edilirse, hem dünya üzerindeki her türlü canlı yaşamı sürdürülemez bir noktaya gelecek, hem de enerji maliyetleri üç kat artacaktır. Gerek iklim değişikliğinin felakete sonuçlanacak etkileri, gerekse bugünün sınırlı enerji kaynaklarının paylaşım savaşları Ortadoğu'yu ciddi biçimde etkilemekte ve etkilemeye devam edecektir.

Enerji verimliliği ve tasarrufuna dayalı yöntemlerin izlenmesi durumunda toplam enerji ihtiyacı artmayacak tam tersine azalacaktır. Diğer yandan dünya enerji ihtiyacının yarısı da 2050 yılına kadar yenilenebilir enerjilerden karşılanmalı. Yenilenebilir enerjilerde, nükleer enerjide ve fosil yakıtlarda bulunan riskler olmadığı gibi, sınırsız oldukları ve dünyaya nispeten daha eşit oranda yayıldıkları için, "Enerji Devrimi" aynı zamanda Ortadoğu ve dünyada daha barışçıl bir düzenin de kurulmasını sağlar.

2006 yılında öne çıkmış olan nükleer hevesinin biran önce durdurulması ancak Ortadoğu'nun nükleer silah ve de nükleer enerjiden tamamen arındırılması ve enerji verimliliği, tasarrufu ve yenilenebilir enerjilere yatırım yapılması ile mümkün olacaktır. Ancak bu şekilde kıyamet saati Ortadoğu'da geri alınabilir.